

Histoire d'un duché

A la fin du Moyen Age, les contacts de plus en plus fréquents entre l'Est et l'Ouest eurent d'importants effets sur l'Europe. Les planches d'imprimerie, découverte chinoise, ouvrirent la voie à l'imprimerie à caractères mobiles qui accéléra l'expansion de la science. Une autre invention venue de l'Orient modifia profondément la structure politique et sociale de l'Europe : c'est la poudre à canon. Désormais, un comte ou un baron, pour se défendre, ne pouvait plus compter sur son armure, son château et ses gens. Le régime féodal disparaissait pour laisser place à quelques États puissants, appuyés sur de fortes armées dotées d'artillerie. Le premier en date de ces États fut la Bourgogne.

La conduite courageuse du prince Philippe, plus jeune fils du roi Jean de France, à la bataille de Poitiers en 1356, lui valut le nom de Philippe le Hardi. Plus tard, son père le récompensa en lui donnant le duché de Bourgogne.

Ce duché était français, de langage et d'aspiration. On aurait pu croire qu'il le resterait toujours. Mais Philippe épousa Marguerite, fille du comte de Flandre, pays où soufflait déjà un esprit d'indépendance. Outre la Flandre, elle lui apportait l'Artois et la Franche-Comté. Par la suite, Philippe maria deux de ses enfants aux enfants du comte de Hainaut, de Hollande et de Zélande. Premières étapes d'une politique qui allait placer un jour les ducs de Bourgogne à la tête de vastes territoires impatients de secouer le joug des rois de France et des empereurs.

Philippe le Hardi et son fils Jean sans Peur demeurèrent cependant français dans leurs sympathies. Mais, en 1419, Jean sans Peur fut assassiné et remplacé par son fils Philippe le Bon qui adopta une politique différente.

Durant la guerre de Cent Ans, il s'allia à l'Angleterre contre la France. Quand il vit la chance tourner du côté de la France, il signa avec elle un traité de paix qui ajoutait à ses possessions des villes importantes de la Somme. De plus, par des héritages, des achats et aussi par la force des armes, il se rendit maître des duchés de Brabant et de Luxembourg, des comtés de Hainaut, de Hollande, de Zélande et de Namur, de la seigneurie de Frise occidentale.

A cette époque, la Bourgogne joua un rôle prépondérant en Europe occidentale. Bien qu'il ne portât point la couronne royale, Philippe le Bon fut « grand-duc d'Occident », le seigneur le plus puissant du milieu du xve siècle. Pour s'attacher les membres de la noblesse, il créa en 1430 l'ordre de la Toison d'Or, qui fut la plus importante association de la chevalerie que l'Occident ait jamais connue.

Son fils fut Charles le Hardi ou le Téméraire, qui conçut le plan d'unir tous ses États en un puissant royaume. Mais il rencontra l'opposition du roi de France, Louis XI. Le 5 janvier 1477, Charles fut battu à Nancy. Deux jours plus tard on trouva son corps pris dans la glace et à moitié dévoré par les loups. La politique d'expansion de la Bourgogne prit fin avec lui. Sa fille, Marie, mourut d'une chute de cheval en 1482. Sa mort termina pour les Pays-Bas la période bourguignonne, qui leur avait donné la conscience de former une nation distincte des pays voisins.

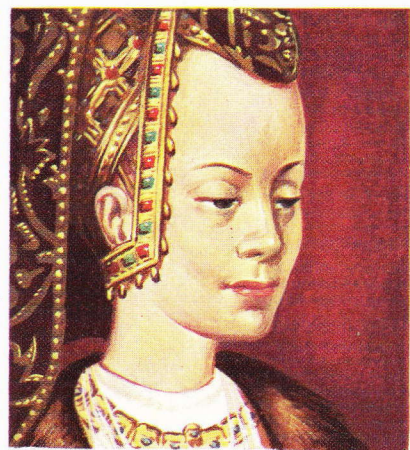
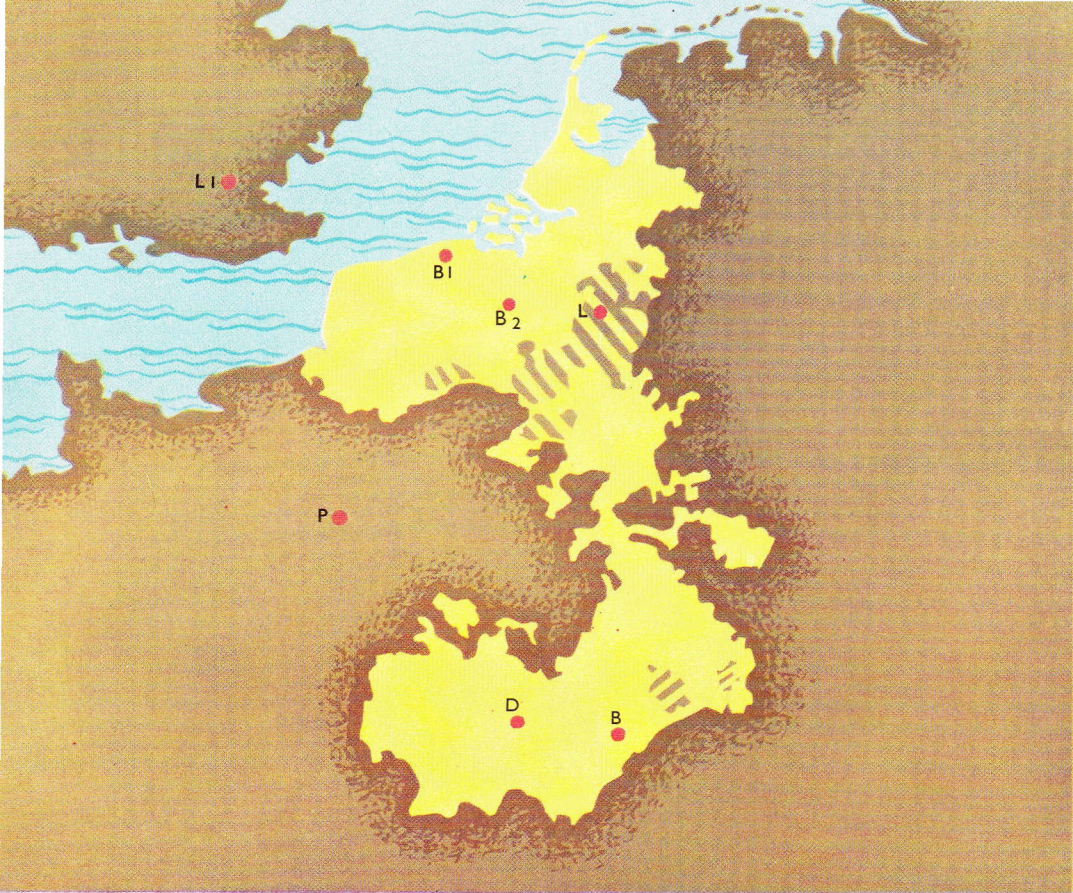

En haut : carte des États bourguignons.

B1 = Bruges. B2 = Bruxelles. L = Liège. D = Dijon.
B = Besançon. L = Londres. P = Paris.

A droite : Philippe le Hardi, Jean sans Peur, Philippe le Bon et Charles le Téméraire.

En bas : collier des chevaliers de la Toison d'Or. Marie de Bourgogne. Armes de Charles le Téméraire.

EEN HERTOOGDOM WORDT EEN MACTIGE STAAT

De steeds toenemende contacten tussen het Oosten en het Westen tegen het einde van de middeleeuwen hadden voor Europa verstrekkende gevolgen. De nieuwe kennis die de Arabieren naar Spanje meebrachten, droeg heel wat bij tot het doordringen van de renaissance. De Chinese blokdruk maakte de weg vrij voor de beweeglijke lettertypes, die de verspreiding van kennis versnelden.

Gedurende de veertiende eeuw begon een andere oostelijke uitvinding, de Chinese uitvinding van het buskruit, Europa te beïnvloeden. Kanonnen werden gebruikt tijdens de slag bij Crécy, in 1346, en ze speelden iets meer dan een eeuw later, tijdens het beleg van Constantinopel, een beslissende rol. De inschakeling van de kanonnen in de oorlogvoering betekende, dat een graaf of baron er niet langer op kon rekenen zijn kasteel en het omliggende land te beveiligen met de hulp van knechten, die met boog en pijl gewapend waren. Zo vertoonde de macht, die tevoren onder een groot aantal edellieden verdeeld was, de neiging om meer en meer over te gaan in handen van enkele sterke regeringen, die over sterke gewapende krachten beschikten.

Tot ongeveer het midden van de veertiende eeuw hadden weinig delen van Europa, met uitzondering van Duitsland, Frankrijk en Engeland, zulke machtige regeringen. Maar toen begon een periode, waarin verschillende kleine hertogdommen en prinsdommen zouden samensmelten om sterke staten te vormen. Het eerste en belangrijkste daarvan was Bourgondië.

Tijdens de slag bij Poitiers (1356) verwierf de jongste zoon van de koning van Frankrijk, Prins Filips, de naam Filips de Stoute. Later beloofde zijn vader Koning Jan hem, door hem het hertogdom Bourgondië te schenken. In die tijd was het betrekkelijk kleine hertogdom Bourgondië, waarvan Dijon één van de belangrijkste centra's was, door en door Frans. Koning Jan dacht zonder twijfel, dat het altijd zo zou blijven. Maar Filips huwde met de erfgename van Vlaanderen, een land dat op dat ogenblik zeer weinig sympathie voor Frankrijk voelde. Later werden twee kinderen van Filips door huwelijk verbonden

aan het huis Wittelsbach, dat toen over een groot gedeelte van het huidige Nederland regeerde. Op die manier verzekerden de hertogen van Bourgondië zich in betrekkelijk korte tijd van de controle over een zeer groot gebied, dat geen neiging vertoonde om door Frankrijk geregeerd te worden.

Niettemin bleven de sympathieën van Filips de Stoute en zijn zoon Jan zonder Vrees, die hem opvolgde, stevig aan Franse zijde. Zelfs bracht Jan zonder Vrees een groot deel van zijn tijd te Parijs door en speelde zijn rol in de Franse politiek. Maar in 1419 werd Jan vermoord en opgevolgd door zijn zoon, Filips de Goede.

Filips de Goede, die van 1419 tot 1467 over Bourgondië regeerde, voerde een geheel andere politiek. Gedurende de Honderdjarige Oorlog verbond hij zich in de grote strijd met Engeland tegen Frankrijk. Toen de kansen keerden in het voordeel van Frankrijk, ondertekende hij met Frankrijk een vredesverdrag, waardoor belangrijke steden langs de Somme aan zijn bezittingen werden toegevoegd. Later, door een zorgvuldige bemiddeling in de huwelijken van zijn verwanten en ook door de macht van zijn legers, voegde hij Brabant, Luxemburg, Henegouwen en nog enkele andere streken eraan toe.

In de tijd van Filips de Goede speelde Bourgondië een overheersende rol in Europa. Zijn hofhouding was schitterend. Eén van de belangrijkste van alle ridderorden, die van het Gulden Vlies, kwam uit Bourgondië.

Karel de Stoute, die Filips de Goede opvolgde, vatte het plan op om alle staten die onder zijn controle stonden, in één enkel machtig koninkrijk te verenigen. Wat dit betreft moest hij echter rekenen op sterke tegenstand van de Franse koning Lodewijk XI. In 1477 versloegen de Franse strijdkrachten zijn leger te Nancy, waarbij Karel de Stoute zelf werd gedood. Tijdens de regering van zijn dochter Maria kwam er een eind aan de politiek van Bourgondië van steeds meer uitbreiding. Zelfs werd de verbinding tussen het eigenlijke Bourgondië en de Nederlanden verbroken.

Boven : Het lichtgekleurde gebied geeft de grootste uitbreiding van de Bourgondische bezittingen aan. (B1 = Brugge, B2 = Brussel, L = Luik, D = Dijon en B = Besançon). Londen (L1) en Parijs (P) zijn ook afgebeeld. **Rechts :** Filips de Stoute, Jan zonder Vrees, Filips de Goede en Karel de Stoute. **Onder :** Het ordeteken van de ridders van het Gulden Vlies; Maria van Bourgondië; de vuursteen, het wapen van Karel de Stoute.

Globerama

HISTOIRE DES CIVILISATIONS MENS EN WERELD, VROEGER EN NU

CASTERMAN

HET AVONTUUR VAN MENS EN WETENSCHAP

KEURKOOP NEDERLAND

© ESCO PUBLISHING COMPANY

Le présent ouvrage est publié simultanément en
français (Casterman, Paris-Tournai)
allemand (International School, Cologne)
anglais (Odhams Press, Londres)
américain (International Graphic Society, New York)
danois (Munsgaard Scandinavisk Bogforlag)
finlandais (Munsgaard)
hollandais (Keurkoop, Rotterdam)
italien (Fratelli Fabbri, Milan)
portugais (Codex)
suédois (Munsgaard)

2e édition, 1964

KEURKOOP NEDERLAND

© ESCO PUBLISHING COMPANY

ALLE RECHTEN VOORBEHOUDEN VOOR ALLE LANDEN

Art © 1959 by Esco, Anvers

Text © 1963 by Casterman, Paris

Tous droits de traduction et de reproduction réservés.